

19 OCAK 1988

OSMANLI ARAŞTIRMALARI

I

Neşir Heyeti — Editorial Board
HALİL İNALCIK — NEJAT GÖYÜNÇ
HEATH W. LOWRY

THE JOURNAL OF OTTOMAN STUDIES

I

İSTANBUL - 1980

A. H. de Groot, *The Ottoman Empire and the Dutch Republic. A History of the Earliest Diplomatic Relations 1610-1630*. (Osmanlı İmparatorluğu ve Hollanda Cumhuriyeti. En eski siyasi münasebetlerin tarihi). Leiden 1978, 417 sayfa, ek XII tablo ve 1 resim.

Genç neslin yeni yetişmekte olan türkologlarından A. de Groot ülkesindeki bilimsel geleneği sürdüren bir kitap yayınlamış bulunuyor. İlk dönem Osmanlı-Hollanda siyasi münasebetlerini araştıran müellif ihtiyaç duyulan bir boşluğu amaç edinmiştir ki, kendisini yetiştirenleri mahçup etmeyen başarılı bir ürün ortaya koymuştur¹.

İki devlet arasındaki münasebetler savaş alanlarına yayılmamıştır. Orta öğretim tarih kitaplarında Hollanda hakkında hiç bir bilgiye ve Türk tarihiyle olan münasebetine rastlamayız². Fakat Hollanda sessizce fakat başarıyla yürüttüğü Şark (Levant) siyaseti esnasında Osmanlı Devleti ile sıkı işbirliği yapmıştı. Osmanlı devlet adamları da bu girişimden uzak kalmamışlar ve devlet çıkarları için ne lâzım geliyor ise esirgememişlerdir. Böylece iki devletin resmi arşivlerinde epey vesika toplanmıştır. Bu kaynaklardan istifade edilerek yapılacak araştırmalar uzun zamandan beri bekleniyordu. Böyle başarılı sonuçlara varmak günümüz tarihçilerine nasip oldu. Gene bir Hollanda'lı genç araştırmacı bu konuya ait güzel bir kitap ortaya koydu³. Meslektaşının benzeri bir kitap ortaya koyan Groot'un kitabına dönelim.

Kitap genellikle Hollanda elçisi C. Haga ile 17. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı bürokrasisinde önemli yeri olan Kayserili Halil Paşa'nın ekseni etrafında toplanmıştır. Bu devlet adamı hakkında başka çalışmaları da bulunan müellif⁴, 17. yüzyıl Osmanlı siyasi durumunu da incelemekten uzak durmamıştır. Böylece Hollanda'nın nasıl bir Osmanlı Devleti ile karşılaştığına da değinmiştir. Bu yüzyıl artık genişleme politikasının yerine değişmekte olan dünya şartları karşısında bocalayan bir devletin varlığına dikkati çeker. Hollanda da diğer Avrupa ülkeleri gibi devletin sınırları içinde rahat ticaret yapabilmek için kapitülasyonlar ister ve bu arzusuna da kavuşur. Kitabın ek tabloları bu özgün vesikanın tam bir metnini vermektedir. 1612 tarihli bu ahidnamenin tam bir çeviri yazısı (S. 233-246) ve İngilizce tercümesi verilmektedir (S. 247-260). Hollanda bu anlaşmadan kısa bir süre sonra diğer yerlerde konsolosluklar açmak suretiyle faaliyetini genişletme yolunu tutmuş-

1 Önceki neslin türkologlarından A. A. Kampman, «XVII ve XVIII. yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğunda Hollandalılar», *Belleken XXIII/91* (Temmuz 1959) s. 513-522.

2 Türk kaynaklarındaki bilgiler için bk. Cengiz Orhonlu, «Tarih kaynaklarında Hollanda'ya ait bilgiler», *Tarih Dergisi* 30 (1976) s. 9-22.

3 G. R. Bossa Erdbrink, *At the Threshold of Felicity* Ankara 1975. bk. C. Orhonlu, *Tarih Enstitüsü Dergisi* 7-8 (1976-1977) s. 419-423.

4 *Encyclopaedia of Islam* c. IV Khalil Pasha maddesi ve *Der Islam* LIV/2 (1977) s. 305-308.

tur. Bu şehirlerde meydana getirilen Hollanda kolonilerinin ayrı bir yeri bulunmaktaydı. Bunun izlerini bu yüzyılın başında İzmir'de gördük. Şimdi tarihin derinlikleri içinde bulunan bu hatıralardan tarih vesikalarında kalan yönlerini çağdaş usuller içinde incelemek günümüz ve yarının tarihçilerine düşmektedir ki şu an elimizin altında bulunan bu kitabın ne büyük bir ihtiyacı karşıladığını tekrardan kaçınıyoruz. İki devlet arasındaki kültürel münasebetlerin ne kadar ileri düzeyde olduğu da bu vesileyle ortaya çıkmaktadır⁵. Osmanlı devlet adamları hakkında verilecek hükümlerin hem yerli hem yabancı kaynaklar aracılığı ile işlenmesi gerektiğini de Groot ortaya koymaktadır. Fakat bu işleme girişildiği zaman yabancı kaynakların çok sıkı kontrol edilmesine tanınmış türkolog H. Scheel çok önceden işaret etmişti (*Türkiyat Mecmuası* VII-VIII/1 (1940-1942) S. 48-55). Bu ikazı yerine getirmede müellifi başarılı sayabiliriz. Halil Paşa'nın Hollanda'da bulunan mektupları üzerinde 8. Türk Tarih Kurumu Kongresinde bir bildiri veren müellife ülkesinin şark tarihi araştırmalarında türkolojiye düşen kısmını yetkiyle sürdürme çabasındaki çalışmalarında başarılar dilerken aynı değerde yeni ürünlerini de beklemekte olduğumuzu ihsas etmeliyiz.

5. Hollandalı gezgin Cornelis de Bruyn'ün gravür sergisi 1974 yılında İstanbul ve Ankara'da açılmış ve bir de broşür yayınlamıştır. J. B. Vanmour'un tabloları 1978 yılında İstanbul ve Ankara'da sergilendiği zaman türkçe ve ingilizce bir broşür yayınlamıştır.

M. Münir Aktepe

-Gazavat-ı Sultan Murad b. Mehmed Han Haz. Halil İnalçık, Mevlüd Oğuz
TTK Yayını XVIII Dizi, Sayı 1

Eserin yayını 1959 da Prof. Rasih Güven tarafından araştırma için Prof. İnalçık'a verilen yazma nüsha alınarak yapılmıştır. Eserin ikinci bir yazma nüshasına rastlanmamıştır. Bu gazavatname özellikle 1444 Varna savaşı için önemli bir tarihi kaynaktır. Prof. İnalçık'a göre bu eserin XV. yüzyıl müverrihleri tarafından bilindiğine dair deliller de pek yoktur. Böylece bu gazavatname dönem için önemli bir kaynak olarak ortaya çıkmakta ve Polonya-Macar kronikleri ile karşılaştırılacak tek Osmanlı tarih yazıcılık kaynağı olma niteliğini kazanmaktadır.

Bulunan tek yazma nüshanın sayfa eksiklerinden başka, kötü bir rik'a yazı ve imlâyla kaleme alındığı gözönüne alınırsa, metnin emandasyonundaki güçlük anlaşılmaktadır. Eserin ilk 63 varakında Varna savaşı yer alıyor. Ekli ikinci bölümde Mahmut Paşa menakibnamelerinden biri yer almaktadır.

Eserin transliterasyonundan sonra Prof. İnalçık'ın notları yer alıyor (s 79-110).